

گومانلیکراوه بیدهسه لاته کان

بهشی یه کهم ...

عه تا مالا که ریم

"تهگر 100 تاوانبار به نازلی
بسورینهوه لهوه باشته که یهک
بیتاوان له پشت شیشی پۆلانی
زیندانوه یهخسیر بکریت"
[دانوهریکی ئینگلیز]

که دینه سهر باسی تاوان و سزاو رژی می دانوهری همومان چاومان لهسهر قوربانی تاوانه و کهس بییری نهو گومانلیکراوانه ی نیه که به تۆمتهی نهجامدانی تاوان رۆژانه له سهرتاسهری جیهاندا بهرهو بنکهکانی پۆلیس راپنچ دهکرین و لئیرسینهوهیان لهگه لدا نهجامدهریت و ههنیک جار تاوانبار و ههنیک جاری دیکهش بیتاوان دردهچن و نازاد دهکرین. نهگرچی نه مسه لهیه له ولات و سیستمه دانوهری و پۆلیسییه جیوازهکاندا جیاوازه له زور شوین به نهشکهنجو نازاران وا له کهسیک دهکن دان به تاوانه کهیدا بنیت، یان تاوانیک بهسهر خۆیدا ساخباتهوه که ههر فریشی بهسهرییهوه نییه. له ههنیک شوین کهسانی گومانلیکراو دهکریت بۆ ماوهیهکی دیاریکراو رابگیرین و نهگر لهو ماوهیهدا هیچ تاوانیکیان بهسهردا ساخنبهوه دهیت نازاد بکرین، بهلام له زور شوین هیشتا خه لک سهرنگون دهکرین یان بۆ ماوهی زور له زینداندا دههیلرینهوه بهبی نهوهی که تاوانیکیان بهسهردا سهلامییت.

مهسه لهیهکی کوردی ههیه دهلیت: با قسهیهکیش بۆ نزهکه بکهین! نهه لهکاتیکدا یه که هه موو کهس نهفرهت له دهزهکه دهکات و هیرشی دهکاته سهر بیتهوهی کهس بییری بۆ نهوه بچیت نهو کهسه تا له بهردهم دانگادا تاوانه کهی لهسهر نهسهلمیت هیشتا ههر بیتاوانه. ئیمه رۆژانه سهیری پهراویزی ههوالهکان دهکین و دهبینین نوسراوه: نهمرۆ له بهغاو باقوبهوه کهرکوک سهدان تیرۆریست دهستگیر کران، یهکسه زور کهس دهلیت دهستیان خۆش بیت و واچاکه هه موویان له جیدا گولله باران بکرین، بهبی نهوهی بیریان بۆ نهوه بچیت که بپرسن چۆن زانیان تیرۆریستن؟ نهوانه گومانلیکراوان و پیدهچیت زوریان بیتاوان بن.

نهوهی که په یوهندی بهم باسه کورتهوه ههیه کیشهی نهو گومانلیکراوانه یه که ناتوانن بهرگری لهخۆیان بکن، یان بهخۆرایی دان به نهجامدانی تاوانیکدا دهینن که ناگایان لئی نییه. نهو گومانلیکراوانه کین و چۆن دهتوانریت بهرگریان لئیکریت یان به گویره ییاسا یارمهتیان بدریت؟ بۆ ناتوانن بهرگری لهخۆیان بکن؟ چۆن کهسیک دان به تاوانیکدا دهیت که ناگای لئی نهیت؟

بۆ وهلامی نه م پرسیارانهو گه لئیک پرسیاری دیکهش پیویسته به ووردی له کیشهی نهو گومانلیکراوانه بکۆلینهوه و هۆکارو زهمینهی بیدهسه لاتبوونه کهیان بخه نه پروو.

هه موو کهس بیتاوانه ههتا تاوانیکی لهسهر دهسهلمیت. نه م گوتاره زور سادهو ساکار دیاره و زۆربهی سیستمه دانوهرییهکانی جیهان به راست بیت یان به درۆ دانی پیدا دهینن. بهلام که دینه سهر بواری جینهجیکرین و چهساپندنی زور به کهمی کاری پیدهکریت. له ولاته پیشهسازیهکانی خۆرئاوانا زور جار باسی لهبارچونی داد (miscarriages of justice) دهکریت که بریتیه له بیتاوان دهرچونی کهسیک که سالانیکی زوره له زینداندا یهخسیر کراوه بههۆی نۆزینهوهی پشکنینیکی زانستییهوه که بیتاوانی نهو کهسهی سهلاماندووه له سهر نهو تاوانه یان بههۆی دانپیدانانی کهسیکی دیکه لهسهر نهو تاوانه و گه لئیک هۆکاری دیکه که لیزه دا بواری باسکردنیان نییه... لهو ولاتانهدا که به جیهانی سی ناسراون که متر گوئ به پشکنینی تاقیگهی دهبریت و له زۆربهی ولاتان نهشکهنجهدان کاریکی رۆتینی و ساکاری رۆژانه یه له دهزگاکانی پۆلیس و ئاسایشدا و مافی

مروّف و بنه ما ديموكراسييه كان به ته وای خنكاون (نهگه رچی من له و باوه رهدام كه مافی مروّف و ديموكراسی چه مکی رهها نین و له هیچ شوینیک به رههایی نهچه سپاون: به لام جیوازییه کان ناشکراو پروون) له کاتی رژی می سهامدا له ئیراق کابرایه کی ئینگلیز له سه ر توپی ئینته رنیت باسی خراپی باری ژیان کردبوو له زیندانه کانی سهامدا. به لام به ویزدانه وه ووتبووی: زیندانه کانی ئیراق یهک شتیان زور باشه و ئه ویش ئه وه یه خه لک زور کهم له زیندانا ده مینیته وه: یان هه لده واسریت یان له لیورنیکدا نازاد ده بیت!

بیینه سه ر باسی گومانلیکراوه بیده سه لاته کان: ئه وانه ئه و که سانه ن که یان به هوی که می ته مه نیانه وه یان به هوی ناکاملی باری ئه قلی و ده رونیانه وه بیده سه لاتن و ناتوانن به شیوه یه کی گونجاو وه لامی پرسیار و لیکولینه وه ی پولیس بده نه وه و زور جار دان به تاوانیکدا ده نین که ناگایان لی نییه یان شتی سه پرو سه مره ده لین و پولیس ده خنه گومانی ئه وه وه که تاوانبارین. ئه و که سانه پیده چیت له و پرسایار نه تینگه گن که پولیس ناراسته یان ده کات و له گرنگی و ماناو قورسایی تاوانه که تینگه گن که دراوته پالیان و نه زانن وه لامه کانیان چه نده گرنگن له سه ر چاره نویسیان.

منال به گویره ی یاسای نیوده وه له تی هه ر که سیکه که له خوار ته مه نی 18 ساله وه بیت. ئه م ته مه نه پیده چیت بو مه به ستی یاسای له ده وه ته جیوازه کاندایه جیوازی هه بیت به لام به شیوه یه کی گشتی هه ر ده بیت نزیك بیت له و ته مه نه وه. جیا کردنه وه ی منال له گه وه کاریکی ئه وه نده سه خت نییه و کارمه ندانی پولیس ده توانن ئه و کاره بکه ن. به لام ئه وانه ی که باری ده رونی یان ئه قلیان کامل نییه یان راهی فیربونیان لاوازه (learning disability) زور نارحه ته بو کارمه ندیکی پولیس هه روا به ئسانی ده ستنیشانیان بکات و هه لیان به او یردیت. لیره دا پیویسته ئه وه بوتریت که لیره دا مه به ست له و که سانه نییه که به ته وای کونترولی خویان له ده ستناوه. چونکه له و کاته دا ئه و که سه به هیچ جوړیک لپرسراو نییه به رانه بر هه لسه وکوت و کرداره کانی و ئه رکی ده وه ته که له نه خو شخانه ی تاییه تدا سه ر په رشتی بکات. نه گه رچی له کوندا ئه م جوړه که سانه له زیندان یان شیتخانه دا یه خسیر ده کران. ئه و گومانلیکراوانه ی که له باره ی ئه قلی و فیربونه وه به که مه نده نام داده رین یان منال پیده چیت کارمه ندی پولیس بخه نه گومانی ئه وه وه که له خویانه وه درو ده کهن و چیروکی درو ده هوننه وه یان پیده چیت وه لامی نادرست بده نه وه به هوی که می ته مه نیانه وه یان به هوی باری ئه قلیانه وه. یاخود باری که سیتیان به و جوړیه که هه ر بو ئه وه ی به رهنکاری که سیکه گه وه ر و پایه به رز نه بنه وه و به دروی نه خه نه وه وه لامی پرسیاره کانی به نه ری ده ده نه وه. [Fennell, 1994:57]

زوربه ی ئه و ئه و ئه ده بیاتانه ی که باسی له بارچونی داد ده کهن باسی دادگا و بریاری دادگا ده کهن. که متر بیریان بو ئه وه ده چیت که زوربه ی بریاری بنچینه یی له بنکه ی پولیسدا ده ریت و ئه و راستیه پشتنگوی ده خه ن که ناننان به تاواندا یان هاندانی که سیک بو ناننان به تاواندا چه نده یه کلاکه ره وه یه له هه ر کیشه یه کی دانوه ری تاواندا. [Dixon: 1999: 81] هه روه ها زوری کیشه ی تاوان و گومانلیکراوان له بنکه کانی پولیسدا و ئه و شیوازی مامه له یه ش که پولیس له گه ل گومانلیکراواندا ده یگریته به ر وا ده کات که ماف و گوزه رانی گومانلیکراوان بخرینه نوای نوای لیستی کاره کانی پولیس هه وه. [Maguire & Norris 1994:10] له مکاته با پیویستی که سیکه گه وه ی گونجاو بو یارمه تیدانی ئه و که سه گومانلیکراوه وه ک پیویستییه کی دانوه ری دیته ناراهه.

ئه و که سه 'گه وه گونجاوه' ده کریت بو منال دایک یان باوک، برا یان خوشکی گه وه ره. خزمیکی نزیك یان کارمه ندیکی ده ولت بیت که له گه ل منالان کاربکات و هیچ په یوه ندییه کی به پولیس هه وه نه بیت. بو ئه و کاسانه ش که له باره ی ده رونی و ئه قلییه وه که مه نده نامن ئه و که سیکه نزیکیان یان کارمه ندیکی ده ولتی شاره زا له بواری ده رونی و ئه قلی و لاوازی فیربوندا ده کریت یارمه تیان بدات. ئه رکی ئه و که سه ئه وه یه که کاریک بکات گومانلیکراوه که و پولیس له یه کتر تینگه گن و ئه و وه لامه ی که ئه و که سه ده یداته وه پراوپر ئه و وه لامه بیت که خوی ده یه ویت بلیت. له ئینگلته ره ئه رکی لپرسراوی گرتوخانه ی پولیس که هه ر کات که سیکه منال وه ک گومانلیکراوه گه یشته لایان یان گومانیان هه بوو که گیراو یک له باره ی ده رونی و ئه قلییه وه که مه نده نامه یان

لاوازی فیربوونی ههیه که سئکی گورهی گونجاو ناگادار بکنهوه که له کاتی لئییچانهوهو چاوپیکهوتندا
ئامادهییٔ. ئەم مهسهلهیه له یاسای Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) Code of
practice C نا پروونکراوهتهوه.